

Paraszttipológia, vagy parasztismeret?

Emberi elménk végső korlátainak egyikéből következik, hogy csak akkor tudunk megérteni, felfogni valamit, ha azt egy általánosabb jelentés vagy szabályszerűség alá rendeljük. Logikailag előbb van az általános, a formaibb. Ezzel szemben a felismerést, mint időbeni folyamatot tekintve, lélektanilag, előbb az individuálist érzékeljük közvetlenül s csak azután helyezzük el az ismeret tárgyát a neki megfelelő logikai helyre. A lélektani és logikai priusok nem esnek egybe. Eszerint beszélhetünk lélektani és logikai megismerésről. Azonban sem a lélektani megismerés nem válhat teljes megismeréssé, amíg a logikai megismerés nem csatlakozik hozzá, sem a logikai megismerés nem jöhet önmagában létre. Ha már ismert logikai fogalom körébe eső jelenség egy individuumának érzékeléséről van szó, akkor a két felismerés pillanatok alatt s csaknem egyszerre történik, viszont fogalmilag még nem tisztázott jelenségek megismerése lassabban s a két folyamat komplikált keveredésével megy végbe.

A parasztlélek fogalmi tisztázásával még nem rendelkezünk s a megismerésnek éppen ezért lélektanilag és logikailag ellenőrzött, óvatos kutatással kell válnia. Mivel a fogalomalkotáshoz szükséges lényeges jegyek még nem állanak tisztán előttünk, ezért hosszas lélektani kutatásnak kell a világos fogalomalkotást megelőznie. Az emberi megismerésnek fentemlített két útja érdekesen tapasztalható a mai lélektan és emberismeret két kutatási területén. Ezek a tipológia és a személyiségkutatás. A tipológia azon logikai alapideterminációnak a megfelelője, amely az általánosból ismeri meg az egyest. Ez a tudomány típusok szerint osztályozza az embereket. Mi a következőkben csak lélektani típusokra gondolunk s megpróbáljuk mind a tipológia, mind a személyiségkutatás problématikáját a parasztismeret szempontjából tisztázni.

TIPUSKUTATÁS

A típus maga tulajdonképpen elvont fogalom, mely bizonyos, mégpedig változó mértékben megnyilatkozik különböző egyénekben (tipikus egyének), tisztán azonban sohasem valósulhat meg, helyesebben egy tipikus egyén sem létezik, aki azokkal és csakis azokkal a jegyekkel rendelkezne, mint az őt magábfoglaló bármely típus, mint fogalom. A típus — Jung fogalmazása szerint — egy a fajta vagy összesség karakterét jellemző módon viselő minta-

kép.¹ Ez a fogalmazás már megengedi, hogy egyénekre is alkalmazzuk a típus szót (pl. valaki introvertált típus). A típus valójában azonban a valóságnak csak határfogalma. A létező, többé-kevésbé tipikus egyéneknek a tipushoz, mint fogalomhoz való viszonyát szemlélteti Jaensch a következő képpel.² A két ellentétes típus egy vonalszakasz két végpontját képezi s a valóságos individuumok a két határpont közé eső vonaldarab valamely szakaszára képezhetők le, de sohasem egy pontra, hanem mindig csak egy kisebb vagy nagyobb intervallumra. Az egyéni intervallum határait lényegileg a konstitúció szabja meg, de ezen belül az egyén pillanatnyi elhelyezkedését az egyén mindenkori külső és belső helyzete szabja meg. Ez az ábrázolás annak az esetnek felel meg, amikor az emberek összességét két típusba osztjuk. Logikailag és áttekinthetőség szempontjából ezek a legtisztább tipológiák. A részletező különbségek figyelembevételét a két főcsoport alcsoportjai teszik lehetővé.

A lélektani kutatás az utóbbi időben sokféle, érdemekben és hibákban gazdag típusrendszerekkel gyarapodott. A legelterjedtebbek egyike Spranger karakterológiája, aki szellemtudományos módszerrel az „értékek felé forduló én“-t véve alapul, állapítja meg alapformáit: esztéta, szociális, vallásos, elméleti, gazdasági és hatalmi típusok. Nem célunk sem Spranger, sem az alábbi tipológiák részletes kritikájába belemenni (Spranger Lebensformen-jének hiányosságait egyébként az első közt Dékány István részletezte³), jelenleg csak egy szempontra hívjuk fel a figyelmet. Spranger típusait közvetlenül beláthatóan tartalmi jegyek jellemzik. Az most nem tartozik ide, hogy ez a tartalmi szempontú osztályozás a maga síkján sem egységes.

Orvosi oldalról közeledik a problémához Kretschmer, kinek schizothim és ciklothim típusai csak a temperamentum szempontjából osztályoznak, habár ő a temperamentumot tágabb értelemben vette, mint amit a temperamentum fogalma tulajdonképpen megengedne. Ezzel szemben az ő tipológiája már formai s a hovatarozás inkább az egyén sajátos benső jegyei alapján dől el, mintha a külvilág szolgáltatna tárgyi tartalmakat vennénk alapul. Ugyancsak formai jegyek alapján, de átfogóbban, helyesebben inkább az egész személyiséget érintő jegyek alapján történik az osztályozás Jung és Jaensch rendszereiben. Jungnál — aki szerint tipikus csak valamely állandósult beállítódás lehet — a lelki energia hovafordulása képezi az osztályozás alapját. A két főcsoportot az introvertáltak és extravertáltak alkotják. Az introvertált, befeléforduló típus a külvilággal negatív viszonyban van, míg az extravertált, kifelé-

¹ C. G. Jung: *Psychologische Typen*, Zürich. 1921, 686, old,

² E. R. Jaensch: *Die Eidetik und die typologische Forschungsmethode*. Leipzig. 1927. 2. old,

³ Dékány István: *Az emberi jellem alapformái*. Athaeneum, 1932.

forduló típus érdeklődése pozitíve a tárgyra irányul.⁴ Ennél a felosztásnál nem a külvilág vagy belső, egyéni világ, mint tárgy felé való fordulás a lényeges különbség, hanem a lelki energia kanalizálódásának az iránya, tehát merőben formai jelenség. Hasonlóan lehetne a kifelé- és befeléfordulásnak miértjét venni alapul. Ugyanilyen formai alapú osztályozással találkozunk Jaenschnél, hol az emberi funkciók viselkedési rendje,⁵ egymáshoz való viszonya, szerkezete szolgáltatja a szempontot. Az integrált típus jellemzi, hogy funkcióik egymást átszöve, egymásra hatnak, mindig egységet képeznek. A desintegrált típus funkciói ezzel szemben relative szeparáltak, világképe szakadozottságot mutat. Az itt alapul szolgáló formai jegy funkcionális alapszerkezet, egyben konstitucionális gyökerű is.

A tipológiák további felsorolását mellőzve, s az eddigieket pusztán szemléltető példának tekintve, a tipológiákra általában próbálunk bizonyos követelményeket felállítani. Elemi és külsőnek mondható követelmény az áttekinthetőség, amely az utóbbi három rendszernél azzal teljesül, hogy két végső csoportot állapítanak meg. Ezen belül az alcsoportok részletezésével tipushierarchia épülhet ki. Egy következő lényeges követelmény a logika egyik elemi szabályának, a felosztási alap azonosságának szem előtt tartása, ami a követelmény minden triviálítása ellenére sem szokott mindig megtörténni. (pl. Spranger rendszerében). Ugyancsak a logika követeli, hogy a felosztás motivuma lényeges jegy legyen. Ezek a követelmények még nem sajátosan lélektaniak, azonban ha azt kérdezzük, hogy mely felosztó motivumok lehetnek lényegesek, akkor már a lélektantól kell feleletet kérnünk. A fenti felsorolásban a tartalmi és formai alapú osztályozások szembeállítása már sejteni engedti azt az irányt, mely meggondolásainkat szabályozza.

Ha valamely tapasztalhatóan megnyilatkozó tulajdonságból indulunk ki, akkor könnyen felszínessé válhat eljárásunk, mert ezek a tulajdonságok rendszerint igen komplexek és különböző lelki alapokra vezethetők vissza. Így például egy parasztember szűkszavúsága származhatik bizalmatlanságból (ami ismét lehet eredetileg gyanakvó természetének, vagy tapasztalatoknak az eredménye) — belső életének szegénységéből, gazdag, de kiegyensúlyozott lelki életből, gátlásból (esetleg okosabbnak vélt városi emberrel szemben, aki előtt azonban igyekszik paraszti öntudatát megőrizni), megvetésből (mit ért ez hozzá!), stb. A közvetlen felszínes tulajdonságokat így bensőbbekre vezetjük vissza, de rendszerint még az így nyert tulajdonságok is tovább elemezhetők s ezeket ismét másokra visszavezetve, arra kell törekednünk, hogy a végső felosztási

⁴ Lásd Jung: i. m.

⁵ V. ö.: H. Weil: *Sinnespsychologische Kriterien menschlicher Typen*. Jaensch u. Mitarbeitern. Studien zur Psychologie menschlicher Typen. Leipzig, 1390. 2.

alap már ne legyen maga is tovább elemezhető, hanem ő legyen az alosztályok sokféleségének lelki gyökere. Amint mindinkább visszafelé haladunk, egyre formaibb jegyekre bukkanunk, hiszen az ember lelkének végső alapját tevő funkcionális szerkezet is tisztán formai, amennyiben a mindenkori helyzeteknek megfelelően megnyilatkozó lelki tulajdonságoknak és keletkező lelki tartalmaknak az egymáshoz és az egészhez való struktúrálódását határozza meg. Ez a végső formai szerkezetre való visszavezetés természetesen nem tévesztendő össze a lelki mélység kérdésével, ami nem vezethetne általános hasonlóságokhoz. Itt nem az egyes tulajdonságoknak mélységéről, hanem azoknak pusztán szerkezeti alapjairól van szó. Más oldalról a „formai” nem szabad, hogy külsőséget asszociáljon, hanem inkább lényegadó belső szerveződést. Gondoljunk pl. Aristoteles aktualizáló formájára, az entelecheiára.

A tipológiának tehát lényegkeresőnek s ilyen értelemben szükségképp formainak kell lennie. Az altípusok részletezésénél természetesen az individuum felé haladva egyre több és több superponált struktúraréteget s ennek következtében tartalmi jegyet kell figyelembe venni, hiszen az altípusok hierarchiájának végső tagja az egyén, a maga összes effektív lelki tartalmával.

SZEMÉLYISÉG-KUTATÁS

Ha a tipológia s főként egy kész típusrendszernek az alkalmazása a logikai megismerésnek a megfelelője, akkor a személyiség-kutatás a lélektani megismerés útját követi. A személyiség problémája a mai lélektannak lényeges kérdése, amit mutat az is, hogy pl. W. Stern külön személyiségtudományt vél indokoltnak. A személyiségkutatás a tipológiával szemben éppen az egyes konkrét személyeknek minél teljesebb megismerését tartja szemelőtt. Tehát nem az általánosot, hanem az egyeset, nem az elvontat, hanem a konkrétat tekinti lényegesnek, a valóságot a maga színeinek egész gazdagságával. A személyiség fogalmának meghatározása a pedagógia, filozófia és a lélektan körében a legkülönbözőbb változatokon ment át. Szokás a személyiséget, mint értékelő fogalmat használni, az egyén, jellem, személyiség emelkedő sorba illesztve, a legfőkétebb emberi milyenség megjelölésére. Magunk azonban a lélektan nem értékelő, hanem csak valóságkutató álláspontjára helyezkedve, tényként fogadjuk el, hogy mindenkinek van személyisége, gyermeknek, felnőttnek, hitvány és derék embernek egyaránt. Egyszerűen az egyén teljes lelki életének egysége. A lélektan szempontjából ugyancsak a lelki életnek egyes köreit egyszerűen megjelölő és nem egyben értékelő fogalmak a temperamentum és a jellem. A személyiség fogalmába beletartozik mindkét fogalom s rajtuk kívül az egyén többi lelki minemősége, amint Boda István mondja: a személyiség fogalma a legtágabb és legátfogóbb pszichés

egység és szerkezet.⁶ A személyiség tapasztalhatóan jegyekben nyilvánkozik meg. Érdekes volna nyelvünknek azokat a szavait összeírni, amelyek személyiség-jegyekre vonatkoznak. Így: alázatos, kétszínű, heves, ábrándozó, közlékeny, kedélyes, energiátlan és így tovább száz esetleg több ezerig. A németeknél F. Baumgarten próbált lehetősen sokat összeszedni és csoportosítani őket. Az emberismeretet elősegítő személyiségkutatás azonban nem elégszik meg egy személyiség lehetőleg összes jegyeinek felsorolásával, hanem a teljesség mellett a jegyek osztályozására és elemzésére, lehetőleg végsőkre való visszavezetésére törekszik. Ezeket a szempontokat figyelembe véve készítette Boda személyiségtáblázatát, mely az eddigi személyiségkutatás egyik leglényegesebb eredménye.

A személyiségkutatás szempontjából egyetlen jegy sem közös, azonban önmagában még nem jellemző (éppen a tipológiáról mondtak alapján), hanem végső alapokra visszavezetve, gondos elemzéssel válik csak az illető egyén megismerése szempontjából lényegessé. A mai lélektannak éppen ez az ága bizonyítja legszebben, hogy itt nem filozófiai teóriáról van szó (mint ahogy például Herbart lélektana az volt), hanem a valóságos ember megismerését vallja feladatának. A klasszikus lélektant valóban illetheti Rickert vádja, hogy az emberismerethez nem vezet közelebb s ha a teoretikus lélektanban jártas ember mégis jó emberismerő, akkor az lélektani tudásának ellenére van így.⁷ Nem állhat fenn az a vád a mai lélektannal szemben általában (bár itt is sok kutatási ág elmarasztható ebből a szempontból) s különösen nem a személyiségkutatással szemben, mely a klasszikus lélektantól éppen életközelségével és valóságigéivel különbözik.

Összekapcsolva a tipológia és a személyiségkutatás problémáit, egy ember vagy embercsoport megismerése a következőket jelenti: Törekedni kell lehetőleg az összes temperamentumbéli, jellembéli s végül az összes személyiségjegyeknek az ismeretére s ezeknek minél tökéletesebb elemzésére, illetve alapvetőbb s egyben egyszerűbb és formaibb alapokra való visszavezetésére. Bevezetésünkben mondtak alapján körülbelül ez felel meg a lélektani megismerésnek s hátra van még egy valamely általánosabb szabályszerűségnek való alárendelés, a logikai elhelyezés. Ez akkor történik meg, ha sikerül az illető egyént vagy csoportot egy típusrendszerben elhelyezni. Ez megtörténhetik a végsőknek minősült alapszerkezet valamely vonásának alapján. Az élet sokszínűsége folytán különböző típusrendszerek jöhetnek számításba s a választás az esetleges gyakorlati cél szerint dőlhet el. Elméleti szempontból ezzel a végső aktussal a megismerés problémája véget ér. Hangsúlyozandó, hogy a megismerésnél a típusbasorolás végső aktus, melyet gondos személyiség-

⁶ Boda István: A személyiség végső biopszichés jegyei. Magyar Pszichológiai Szemle, VII. 3—4.

⁷ Lásd: H. Rickert: Kulturtudomány és természettudomány. VIII. fejezet.

kutatás előzött meg. (Más eset az, mikor pl. valamely típusrendszer kedvéért csak a már megállapított s az osztályozás alapját tévő jegyeket vizsgáljuk meg, mert ebben az esetben nem beszélhetünk megismerésről, pusztán mechanikus rendszerezésről.) Éppen ez a gondolat visz át gyakorlati célunkhoz, a parasztismeret kérdéséhez, melynek érdekében itt a tudományos segédeszközöket vázoltuk, azokat is csak problémafelvetésükben.

PARASZTISMERET

Mikor a köztudat a magyar parasztról képet, helyesebben az egymásnak ellentmondó képek tömegét alkotja meg magának s ezt a képet egyes tulajdonságokkal, mint: józan vagy duhaj, földhözragadt, vendégszerető és más jelzőkkel jellemzi, akkor tulajdonképpen az emberi elme apaddeterminációjának engedelmessé: tipizál. Ez a tipizálás azonban legtöbbször magánviseli a hibás típusalkotások minden jegyét. A logikai követelményektől (kimerítő jelleg, azonos osztásalap) eltekintve, legsúlyosabb hiba a felületesség.⁸ A köztudat ilyenkor olyan tulajdonságok alapján alkot típusokat, amelyek maguk is összetettek, igen különböző lelki alapokból származóak.

Kétségtelen, hogy a parasztegyének közt vannak hasonlóságok, kérdés azonban, hogy ezen tulajdonságok alkalmasak-e arra, hogy egy lényegkereső típusrendszernek alapul szolgáljanak s amely szerint a parasztok egy és éppen csak őket magába fogláló típusba tartoznának. Ha a már kész típusrendszerek valamelyikével (pl. a relative legkifogástalanabb Jung- vagy Jaensch-féle rendszerekkel) próbálkozunk, akkor nem jutunk kielégítő eredményre. Ha a parasztság komplex szemléletére, diffúz lelki funkcióira gondolunk, úgy látszik, mintha a parasztságot indokoltan az integrált típusba sorolhatnánk. Kérdés azonban, hogy az ezt indokoló és valóban bizonyítható egységesség a parasztnál nem csak egyszerűen a globalitásnak, mint fejlődési foknak következménye. Ezt a kétséget igazolni látszik A parasztság szemléletének alakulása című tanulmányunknak eredménye, amely szerint ma a parasztság csaknem minden életmegnyilvánulási területén a differenciálódás, szeparálódás jelensége mutatkozik. De ha mégis sikerülne is az egy típusba való sorolás, akkor sem jelentené ez az eredmény a teljes probléma megoldását. A parasztismeret problémáját kétségkívül nem, mert ez csak a parasztságnak egy eleve adott rendszerbe való mechanikus belesorolását jelentené, de nem volna meg a kívánt valóságige. De még a szorosan vett paraszttipológia kérdését sem oldaná meg, mert ha elérhető volna is az, hogy a parasztság egy típusba sorolassék (ami pl. a Jung-féle típusok egyikénél sem látszik valószí-

⁸ E kérdés bővebb kifejtését lásd: Tomori Viola: A parasztság szemléletének alakulása, Szeged, 1935.

nűnek), még akkor sem teljesülne az a követelmény, hogy a parasztságot — mondjuk — a városi emberekkel szemben, egy csak őket tartalmazó típusba soroltuk. Tekintve, hogy éppen a paraszt-típus milyensége a kérdés, egy már eleve adott típusrendszer nem vezethet eredményre, mert hiszen pontosan annak az alárendelő, általánosabb fogalomnak a tisztázása hiányzik, amit éppen paraszt-típusnak nevezünk.

A megismerést tehát az ellenkező oldalon kell kezdenünk, mégpedig a parasztszemélyiség vizsgálatánál. Első lépés a parasztságot a maga összes megnyilatkozó tulajdonságaival megismerni. Ebben a gyűjtő jellegű munkában nem szabad kihagyni semmit, még a látszólag leglényegtelenebb és legfelszínesebb jelenségeket sem, mert ha ezek a tartalmi tulajdonságok önmagukban végső értelemben nem is jellemzőek, az elemzés útján nyert végső gyökerek is üressé válnak ezek nélkül. A kettő együtt adja az igaz ismeretet. Az első lépés gyűjtőjellegű munkájában főként a szociográfia és az etnográfia szolgálnak pótolhatatlan segítséggel, de ezek mellett egy megfelelően kidolgozott s mintegy a parasztok szájaízühéhez igazodó személyiségkutató ív is komoly segítség lehet. Ebben a munkában segítségükre jöhet egyrészt a lélektan, személyiségkutatási ágában elért eredményeivel, másrészt éppen a parasztokra való alkalmazhatóság szempontjából lényegesnek látszik azoknak a szavaknak minél teljesebb és pontosabb összeírása, amelyek az ő körükben lelki állapotra, viselkedésmódra, temperamentumra, jellemre, értelmi képességekre, beállítódásokra, stb. vonatkoznak. Egyszóval a parasztok szótárának személyiségjegyekre vonatkozó szavai. (E sorok írója igen szívesen venné, ha egyesek bárha alkalmi érdeklődés részleteredményeivel is, a közös munkában részt vennének azzal, hogy ily szavak jegyzékét beküldnék nekünk.) Az így összegyűjtött adatokat osztályozni kell s a tapasztalt tulajdonságokat minél alapvetőbb vonásokra, szerkezeti sajátosságokra vezetni vissza. Így végül lehetőleg csekélyszámú, lényeges, de egyben formai jegyhez érkezve, magától adódhatnak olyan megfigyzések, melyeknek egyike vagy másika egy típusrendszer motívumául szolgálhat. Az itt vázolt szkéma merevségének enyhítésére a következő megjegyzéseket tesszük.

A személyiségkutatásnak természetesen nem lehet feladata az összes élő parasztindividuumok összes személyiségjegyeinek szálankénti összeírása. Bár az egyes esetek részletes kivizsgálása nagyban elősegíti a probléma megoldását és teljesen nem mellőzhető, mégis kétségtelen, hogy az önként adódó hasonlóságokat és törvényszerűségeket figyelmen kívül hagyni nemcsak lehetetlen, hanem oktalanság is lenne. Egyes vidékek, egyes csoportok, egyes foglalkozások egyénei (pl. halászok, csikósok, kondások, stb.) sok tekintetben hasonló viselkedésmódot tanúsítanak, beállítódásban (azonos értékek felé fordulás), temperamentumban, jellemben egyaránt. Ezek a kétségtelenül létező hasonlóságok látszólag ellentmondanak azon fenti

megállapításunknak, mely szerint nem kezdhetjük a parasztismere-
tet tipizálással. Ez az ellentmondás azonban látszólagossá válik, ha
meggondoljuk, hogy az itt érintett megegyezések nagyrészt tartal-
miak (mint ugyanazon érték felé fordulás, fantáziaképek megegye-
zése) vagy pedig esetleg csak fejlődésjellegzetességek (globális szem-
lélet), amelyek tehát vagy csak felszínesen, vagy pedig nem mara-
dandóan jellemzőek. Ez azonban nem jelenti azt, hogy maradandó
strutúrális jegy nem is létezik s még kevésbbé jelenti azt, hogy az
eddigi parasztkutatások ne jártak volna már eddig is bizonyos ered-
ménnyel. A parasztismeret terén máris rendelkezünk olyan jegyek-
kel, amelyek a megismerést elősegítik, amelyek azonban még nem
eléggé formaiak és maradandók ahhoz, hogy egy típusrendszer moti-
vumául szolgáljanak. Hacsak a típusalkotás tudományos exaktsá-
gát illetően nem teszünk engedményeket. Hogy ily tudományos igé-
nyeket is kielégítő motivumhoz eljuthatunk-e, az ott dől el, hogy
vajjon az eddig felfedett s az ezután keresendő tartalmi hasonlósá-
gok mélyén van-e, vagy vannak-e olyan struktúrális jegyek, ame-
lyek egyúttal a mai változásban is állandónak, maradandónak bi-
zonyulnak. Nincs most alkalmunk a lelki tartalom és alapszerke-
ze: egymáshoz való viszonyát részletezni, ezek kölcsönhatása azon-
ban kétségtelen. Nemcsak a formai szerkezetnek van a lelki tartal-
lom létrejöhetését illetően bizonyos szelektáló hatása, jóllehet ennek
az alapján már a hasonló lelki tartalmak létrejötte is bizonyos mér-
tékben, a hasonló funkcionális alapszerkezet jelenlétét bizonyítja.
Ezen érv bizonyíték erejét azonban csökkenti a parasztmilieu viszony-
lag nagyfokú objektív kötöttsége, mely önmagában is gátat szab az
egyéni szelektálásnak. A kölcsönhatás azonban azt is jelenti, hogy
a külvilág objektív kötöttsége a parasztindividuumok lelki alap-
szerkezetét — lényegileg konstitúcióját — is formálja s a lélektan
mai állása szerint legalább is valószínű a változott konstitúció örö-
kölhete.

Megvan tehát a remény arra, hogy valóban immanens lelki tu-
lajdonságokat találjunk s a mód is adva van, mihelyt az itt felve-
tett elméleti, előkészítő és gyakorlati tennivalók megvalósulnak. Vé-
gezetül még csak azt jegyezzük meg, hogy ez a látszólagos út a ti-
pusalkotás felé, nem jelenti minden ilyenirányú kutatásunknak a
típusalkotás végső céljának szolgálata alá rendelését, hiszen az el-
érendő típusfogalom csak emberi elménk említett alapidetermináció-
jának megfelelő irányító célt jelent, amelynek elérésével azonban
teljesen egyenrangú a közben kifejlő, reális parasztismeret.

Tomori Viola